

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

חיי שרה (חלק י — שיחה א)

יוצא-לאור למחזור הראשון מלימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת חיי שרה, כא-כז מרחשון, ה'תשפ"א (א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

חיי שרה

הלשון מלא¹⁰ – ולזה אומר רש"י שמצא לו חבר „וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא“, והיינו להוכיח שדרך המקרא לומר גם ב„כסף“ ל' „מלא“ תמורת ל' „שלם“ (המתאימה יותר) וכיו"ב.

אבל לפי"ז אינו מובן: א) הול"ל „וכן בדוד“ וכמו „וכן ביונה“¹¹ ובכ"מ. ב) מכיוון שכל כוונתו של רש"י, לפי ביאור זה, להודיע שיש חבר ללשון „כסף מלא“ ואין כוונת רש"י להודיע פירוש „כסף מלא“, כי מובן הוא – א"כ הול"ל רק להביא¹² את הראי „וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא“ ולהשמט הפירוש „אשלם כל שוויי“?

ג. עוד יש להקשות בפירוש רש"י שלפנינו:

ג) מכיון שרש"י מעתיק ומפרש התיבות „בכסף מלא“, הול"ל „כל שוויי“, ומהי ההוספה „אשלם (כל שוויי)“?

ד) מהי האריכות בראיתו „וכן דוד אמר לארונה“ – הול"ל (כמו בכ"מ) „וכן בדוד בכסף מלא“.

ד. והביאור בכ"ז:

בהשקפה ראשונה „בכסף מלא“, מש-

אבל גם לפ"ז אינו מובן למה צריך לפרש (גם) „כל שוויי“.

(10) אבל ראה מנחות פח, א: מלאים שלא יחסר. ראב"ע עה"פ.

(11) רש"י וירא כב, ב.

(12) וע"ד פרש"י ויצא (כה, יא): „ויפגע. וכמו ופגע ביריחו גו" שמכיון שפ"י הפשוט של ופגע מובן, ורק שקשה איך מתאים ל' „ויפגע (על) במקום“ אין רש"י מפרש, ורק מביא דוגמא ו„חבר“ „כמו ופגע כו" (ראה לבוש האורה וש"ח שם).

א. עה"פ¹ ויתן לי את מערת המכ" פלה גו' בכסף מלא יתננה לי פירש"י: „בכסף מלא אשלם² כל שוויי וכן³ דוד אמר לארונה בכסף מלא“⁴.

וצריך להבין:

א) מה מדגיש רש"י בפי' „בכסף מלא“ כל שוויי, דלכאורה הרי זהו מובנו הפשוט בכתוב?

ב) מהי הראי' מ„כסף מלא“ שבד"ה, מאחר שהיא אותה הלשון ממש הנאמרה בכתוב שלפנינו⁵.

ב. והנה לכאורה הי' אפשר לבאר כוונת רש"י להביא ראי' ו„חבר“⁶:

דקשה לי הלשון „מלא“ בשייכות ל„כסף“ – דלכאורה אין הל' „מלא“ מתאמת אלא בדבר שיצוייר בו היפוכה – רג, וכמו בכלי: ותמלא כדה⁷ והבור רק⁸; אבל בכסף מתאים הביטוי „חסר – שלם“⁹, או רב – מעט וכדומה, ולא

(1) פרשתנו כג, ט.

(2) בדפוס ראשון (שנת רל"ה) של רש"י: שלם כל שווי. אבל ברוב הדפוסים הוא אשלם ככפנים. וכן הובא ברא"ם וגו"א.

(3) בדפוס ראשון ליתא הראי' מד"ה.

(4) דה"א כא, כב"כד.

(5) ואין לומר שהכוונה ב„וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא“ היא [לא להביא ראי' לפירושו כאן אלא] לומר שגם שם הפי' כל שוויי, שהרי אין דרכו של רש"י לפרש מקודם דבר הנאמר אח"כ שהבן חמש למקרא" לא למדו עדיין.

(6) ראה רא"ם ובאר מים חיים עה"פ.

(7) פרשתנו כד, טז.

(8) וישב לו, כד.

(9) וכן משמע מהגירסא שבדפוס ראשון שלם.

את מערת המכפלה ג'ו' בכסף מלא יתננה לי" – הוא בא לשלול את מה שאמרו לו בני חת לפני זה: „נשיא אלקים אתה בתוכינו במבחר קברינו קבור ג'ו' לא יכלה ממך ג'ו'”¹⁸ היינו שיקח מהם את מערת המכפלה מבלי שישלם מחירה, כ"א חינם; וע"ז באה תשובתו של אברהם שאינו מסכים לזה, אלא „בכסף מלא” ישלם „כל שוויי”.

אבל את"ל שפי' „כסף מלא” – „שקלים גדולים” וכיו"ב, הרי מענתו של אברהם (בצורתן של השקלים) אינה מעין טענתם של בני חת (באופן של נתנת השדה), כי רק לאח"ז שאברהם ה' עונה בנוגע לאופן הנתינה (שתהי' לא במתנה) ה' מתאים דיבורו בענין הכסף עצמו.

וזהו טעמו של רש"י שלא הסתפק בתיבות „כל שוויי” אלא הוסיף תיבת „אשלם”¹⁹ – היפך מתנת חינם – כי בזה מבואר ההכרח לפירושו.

ה. אבל מ"מ עדיין אפשר לדחוק ולפרש ש„מלא” קאי על „כסף” ואף שלפ"ז אין דבורו של אברהם מכוון לדבריהם של בני חת – שהרי אין בדבריו שלילה מפורשת למתנת חינם

(18) שבזה שני ענינים: א) „במבחר קברינו קבור ג'ו'” – שיקבור את שרה בכל מקום שירצה. ב) „איש ממנו ג'ו' לא יכלה ג'ו'” – שיטלנו בחנם (ראה פי' הרשב"ם: ואין אתה צריך לקנות). וע"ז אמר אברהם (א) ויתן לי את מערת המכפלה (דוקא), ב) בכסף מלא יתננה לי. ועפ"ז יומתק מה שאחרי „בכסף מלא” אמר עוה"פ „יתננה לי”, דלכא' אמר כבר ויתן לי את מערת המכפלה ג'ו'.

(19) לפי הגי' שבדפוס ראשון (הובא לעיל הערה 2) י"ל שההוכחה הנ"ל (המובאת בפנים) פשוטה ומובנת מעצמה לכן חמש למקרא, ורש"י אינו צריך לרמוזה.

מע ש„מלא” קאי על הכסף, היינו שאברהם מודיע בזה שמתבעות הכסף יהיו מלאים (מבלי חסרון) במשקלם¹³ (או ע"פ הירושלמי¹⁴ בכסף מלא – „קנטרין”, וכפרש"י¹⁵ שעפרון לקח מאברהם שקלים גדולים).

ופי' זה בא רש"י לשלול בדבריו: „אשלם כל שוויי”, שתיבת „מלא” אינה תיאור בשייכות לכסף עצמו (כמותו, משקלו), אלא בנוגע לשדה ומחירה ה„מלא” – אברהם אמר: „ב” כסף מלא” היינו „אשלם כל שוויי” של השדה¹⁶ (שהכסף הוא בסכום כזה שימלא את מחירה – ישלם „כל שוויי” – של השדה)¹⁷.

ומכריחו לפרש כן:

מהמשך הכתובים מובן, שבבקשתו זו של אברהם „לבני חת” – „ויתן לי

(13) כפי' הרד"ק עה"פ.

(14) קידושין פ"א ה"ג.

(15) כג, טז.

(16) ועפ"ז יובן גם לפי הגירסא שבדפוס

ראשון (ראה לעיל הערה 2) מה שהוצרך רש"י להוסיף „כל שוויי”, כי באם ה' כותב רק „שלם” ה' אפשר לפרש ש„מלא” קאי על הכסף – שיהיו מתבעות שלמות וכדומה.

ולכן מוסיף שאין הכוונה על הכסף, אלא „כל שוויי” (של השדה).

(17) ולכן מפרש רש"י אח"כ עה"פ וישקול אברהם לעפרן, חסר וי"ו, לפי שאמר הרבה ואפי' מעט לא עשה שנטל ממנו שקלים גדולים קנטרין שנא' עובר לסוחר", כי אברהם אמר רק שישלם כל שוויי' כו' ולא שקלים גדולים כו'. (וכן הוא בב"מ פז, א) רשעים אומרים הרבה כו' ויליף דעפרון שקל קנטרין מעובר לסוחר. וגם בבכורות ג, א) שהובא אותה המימרא דר' חנינא „כל כסף האמור בתורה כו' חוץ משקלי עפרון כו'” המובא בירושלמי (קדושין שם) הנה הלימוד דהוי קנטרין הוא מעובר לסוחר ולא מ„בכסף מלא” כבירושלמי.

אמר לארונה" (שעפ"ז יומתק מה שדוקא בתיבות אלו מרמז שכוונתו היא על הענין המדובר שם ולא רמזו באופן אחר):

דנהה מקום לשאול – מאי טעמא דאברהם שרצה לקנות את השדה והמערה דוקא, "בכסף מלא" הלא הי' יכול ליטול אותם (בלא תשלומין), מן הדין שאמר לו הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת?²³ וע"ז, "משיב" רש"י באמרו שכן מצינו גם אצל דוד, ש"אמר לארונה בכסף מלא" ומהתם יתבאר להכא:

דוד המלך כבש את ירושלים מארונה המלך ובמילא זכה בכולה מדין כיבוש²⁴ – ומ"מ כשבא לבנות בה מזבח, לא הסתפק בזכיייתו בכיבוש, ואף לא בזה שארונה יתננה לו, אלא שתהי' שלו ע"י קנייתו, "בכסף מלא". והטעם ע"ז אמר דוד: "כי לא אשא אשר לך²⁵ לה' והעלות עולה חנם".

כלומר: אם הי' דוד לוקח את ה' גורן וכו' רק משום שהוא שלו מדין

שהציעו בני חת – מ"מ מקום לדחוק ולומר שבזה שאמר, "בכסף מלא" שיתן מטבעות שלימות (או) שקלים גדולים, נכלל בדרך ממילא סירובו לקחת את השדה בחינם, כ"א שישלם עבורה.

ולכן, בכדי לשלול לגמרי הקס"ד הנ"ל, מוסיף רש"י ואומר: "וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא"; אין כוונתו של רש"י להביא עוד מקום שנאמר בו ה' "בכסף מלא", אלא לחזק את פירושו הנ"ל בתיבות, "בכסף מלא"²⁶ (שהוא לשלול ממתנת חינם) ממש"נ בדברי הימים²¹:

הטעם מדוע רצה דוד לשלם (בעד הגורן) לארונה, "בכסף מלא" מפורש שם בכתובים: "כי לא אשא אשר לך לה' והעלות עולה חנם", הרי מוכחא מילתא שמה שאמר, "בכסף מלא" כוונתו שישלם, "כל שוויי".

ולכן האריך רש"י בלשונו, "וכן דוד אמר לארונה"²², להורות על הענין המדובר שם (היינו הטעם שבדבריו של דוד לארונה), כי מזה הוכחתו, כנ"ל.

ו. עוד י"ל במה שנקט רש"י, "וכן דוד

(23) פרש"י פרשתנו כג, ד. ראה פי' החזקוני, לבוש האורה וש"ח שם.

ומש"כ רש"י ע"ז, "ומ"א", י"ל שזהו רק בנוגע לפי התיבות, גר ותושב", אבל עצם הענין שהי' יכול ליטול מן הדין ס"ל לרש"י גם לפי פשוטו של מקרא, אלא שאי"ז הפי' דמה שאמר אברהם גר ותושב.

וראה וישלח לה, יב. פרש"י לך טו, ית. פרש"י דברים ג, יג (לענין ארץ עוג). פרש"י ד"ה ואשריהם תשפון – ע"ז נג, ב. וראה פרשת דרכים דרוש ט.

(24) כי גם בפשוטו של מקרא כ"ה, שע"י כיבוש נעשה שלו. ראה פרש"י לך יד, כא. פרש"י חקת כא, כו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 8 ואילך.

(25) דלכאורה אין זה נוגע, והול"ל רק שלא יעלה עולה חנם.

(20) ראה ע"ז במשכיל לדוד וראה הערה הבאה.

(21) במשכיל לדוד דהראי' מד"ה היא, ד,אם איתא דכסף מלא אינו ר"ל אלא קנטרין התם אמאי הוצרך לכתוב כסף מלא הא בל"ז פשיטא דקנטרין הן דהא כל כסף דכתובים קנטרין". אבל בפשוטו של מקרא (שזוהי דרכו של רש"י בפי' עה"ת) א"א לפרש כן, דא"כ הו"ל לרש"י להביא הכלל דכסף דכתובים קנטרין.

(22) ואולי י"ל שלכן כתב רש"י, "וכן דוד אמר לארונה (השם שנק' בו בסוף שמואל ב') ולא לארנן (השם שנק' בדה"ש שם נאמר, "בכסף מלא") שמרמז גם על אותו הסיפור כפי שהוא בשמואל, ששם מפורש (ש"ב כד, כד) שדוד אמר, "לא כי קנה אקנה מאתך בחיזר גו".

את השדה בכסף מעפרון) משום דדלמא ה"מ מנכרי שכל קנינו בכסף".

אבל ע"פ הנ"ל, בביאור דברי רש"י „אשלם כל שוויי כו", מובן בפשטות למה לא ילפינן דין זה מהכתובים שלפנינו (גבי עפרון):

מלבד זאת, שלא היינו יודעים מילפותא זו³⁴ את עיקרו של דין קנין כסף בקרקע – היינו שהוא נקנה בשוה פרוטה אפילו כשהקרקע שוה יותר³⁵ – דהלא אברהם קנה את השדה „בכסף מלא", כל שוויי³⁶;

הנה נוסף לזה: מה שאברהם נתן את כסף השדה לעפרון לא הי' בשביל לקנותה עיי"ו³⁷ (שהרי הי' יכול ליטול „מן הדין" והיתה קנוי' לו בלאו הכי³⁸), אלא בכדי שלא תהי' לעפרון שום שייכות (אף שאיננה שלו כלל) לשדה. ולכן מובן שא"א ללמוד מכאן קנין כסף בקרקע.

(34) ראה עדי"ו בספר המקנה קדושין שם.
(35) רמב"ם פ"א מהל' מכירה ה"ז. טוש"ע חו"מ סי' קצ"ב.

וגם לפי דעת הסמ"ע שם (סק"א), שמה שקונה בכסף הוא מצד דמי שוויי הדבר, דנלמד משדה עפרון שהי' דמי שוויי השדה – הרי א"א ללמוד משדה עפרון פרט זה דגם כשנתן פרוטה קונה בתורת תחלת פרעון, שהרי אברהם שלם „כל שוויי".

(36) ראה צפע"נ עה"ת: וקונה בכסף רק בשוה הדבר, וצריך ליתן בב"א, לכך נקט כסף מלא כו'.

(37) להעיר מתוס' קדושין ב, ב ד"ה א"נ ובמהרש"א שם.

(38) ומ"ש רש"י עה"פ ויקם שדה עפרון, תקומה היתה לו היינו בנוגע לרשות. וגם לפי „פשוטו של מקרא (שכתב רש"י) ויקם השדה גו' לאברהם למקנה וגו'" הוא בנוגע „לעיני בני חת בכל באי שער עיר" היינו הקנאה מצדס (וראה מפרשי רש"י שם) (ועד"ז צ"ל בפירש"י פסוק יח).

כיבוש, אזי אין זה שולל לגמרי²⁶ את שייכותו של ארונה להגורן; ועוד יותר, גם כשיתנו לו ארונה במתנה²⁷ (שנותן לו גם את שייכותו זו המועטת), בכ"ז נשאר הגורן עדיין בבחי' „אשר לך" שיש לו עוד לארונה איזו אחיזה וזכות בגורן – „כי לא אשא אשר לך".

ולכן שילם דוד עבורו „בכסף מלא", כל השווי, בכדי לסלק כל זכותו של ארונה מכל וכל, שלא תהי' לו שום אחיזה ושייכות למזבח והקרבתו וכו'.

ועד דרך זה הוא באברהם שלא רצה שהמערה שבה יקבור את שרה (ובה יהי' קבור גם הוא ושאר האבות והאמהות²⁸), תישאר בה איזו שיהא שייכות לעפרון (באופן ששמו עלי' וכיו"ב), ולכן מייאן לקחתה „מן הדין" ואף לא במתנת חינם²⁹, כ"א שילם כל שווי'.

ז. בפירוש רש"י ישנם ענינים מופלאים³⁰ גם הנוגעים לשאר חלקי התורה: עיי' פירושו של רש"י כאן מתיישבת קושיא בחלק ההלכה שב-תורה:

הא דקרקע נקנה בכסף נלמד (ב' גמרא³¹) מהכתוב³² „שדות בכסף יקנו", ופי' בתוס'³³ „הא דלא אייתי מקרא דכתיב גבי עפרון (היינו שאברהם קנה

(26) ראה לקו"ש שם ס"ע 13.

(27) ראה ד"ה שם כא, כג: ראה נתתי גו'.

(28) שלכן רצה דוקא את מערת המכפלה

„שכפולה בזוגות", ראה לקו"ש ח"ה ע' 109.

(29) ראה עדי"ז ש"ך עה"ת עה"פ.

(30) שלה' במס' שבועות שלו (קפא, א).

(31) קדושין כו, א.

(32) ירמ"י לב, מד.

(33) קדושין שם.

שלא יאמר בלבו: מכיון שכשרונותי טובים בטבעם, והרי התורה ניתנה לי במתנה; וגם נקל לי לקיים את המצות כי הנה"ב והיצה"ר אינם מעלימים כ"כ⁴⁵ – ולכן כל ענין היגיעה ועבודה הוא ממני והלאה!

ע"ז באה ההוראה מאברהם (ודוד) שלא רצו לקנות בחנם גם את חלקם המגיע ושהיו יכולים ליטול בנקל, אלא נתנו עבורו כל שוויי.

והיינו שגם מי שהוא יכול ללמוד תורה ולקיים את המצות בלא עמל ועבודה, בכ"ז⁴⁶ בכדי לברר את חלקו בעולם, שיצא לגמרי מתחת ממשלת הקליפה ויהי דירה לו ית' הוא דוקא ע"י השתדלות עבודה ויגיעה.

ועי"ז מגיעים לבחי' „ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר“, ת' עלמין (דכסופין) „דירתי צדיקייא לעלמא דאתי“⁴⁷ – התגלות בחי' סוכ"ע⁴⁸ ל„ועמך כולם צדיקים“⁴⁹.

(משוחות ש"פ חיי שרה, תשכ"ט ותשי"ט)

ת. מהענינים ד„יינה של תורה“³⁹ בפירש"י שלפנינו:

איתא בזהר⁴⁰ שהמצות צריכות להיות לא ב„ריקנייא ובמגנא“ (כי אז לא נמשך ע"י המצוה „רוחא דקודשא“) – זהו הסדר בלעז"ז, במצרים וכמ"ש⁴¹ „אשר נאכל במצרים חנם“ – אלא צריך „לאשתדלא בי' כדקא יאות כפום חילי“, ו„באגר שלים“.

וזהו מה שפרש"י, שאברהם אמר „אשלם כל שוויי“, וכן דוד אמר לארונה „בכסף מלא“, „כי לא אשא גוי והעלות עולה חנם“; וככה התנהג אברהם במצות גמ"ח⁴², שקיימה באופן של „לאשתדלא בי' .. באגר שלים“⁴³.

וההוראה מזה בעבודה הרחנית של כל אחד ואחת מבני"י, שענינו לברר ולזכר, ע"י עבודתו בתומ"צ, את המקום בו הוא נמצא, שהוא לבדו יהי הבעה"ב שם⁴⁴, דהכוונה היא שיהי „קנוי“ לו ע"י דיוק בתשלומי ועבודה והשתדלות ולא „בריקניא ובמגנא“.

(39) „היום יום“ ע' כד.

(40) ח"ב קכת, א.

(41) בהעלותך יא, ה. וראה ספרי ורש"י שם.

(42) ראה פרש"י פרשתנו כג, י"ד. פרש"י ראה יג, ה.

(43) ראה לקו"ש שם (ע' 80 ואילך), לענין מצות מילה וכו' דאברהם. עיי"ש.

(44) יתרה מזו ראה מענה הצ"צ (לקו"ש ח"ב ס"ע 621).

(45) ראה תניא פט"ו.

(46) ונוסף לזה: לא יגעת ומצאתי אל תאמין (מגילה ו, ב). וראה קונטרס ומעין מט"ז פ"ב. ואין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עלי' (ברכות סג, ב. וש"נ).

(47) זח"ג קכת, ב.

(48) ראה תו"א וישלח כד, ג. תו"ח שם.

אוה"ת בראשית קטו, ב ואילך.

(49) ישעי' ס, כא.

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2020

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com